

STUDIEDAG

PUBLIEKEN
CULTUURIN
BRUSSEL

brussels kunstenoverleg brussels netwerk voor kunsteducatie & publieksbemiddeling

WOENSDAG
13 DECEMBER
2006 FLAGEY

Samenvatting Panelgesprek - Wat weken deze resultaten los?

John Lievens & Han De Meulemeester (Re-creatief Vlaanderen), Michael Debusscher (Cesor), Reinhilde Weyns (VRT) & Klaas Tindemans (Rits) - Moderator: Nele Hendrickx

Uit de voorgestelde onderzoeken blijkt dat de gemiddelde bezoeker aan theater- en dansvoorstellingen vrouw is, hoger opgeleid, gemiddeld 40 jaar oud en dat het iemand is die al langer naar het theater gaat. Er is dus nog veel werk aan de winkel?

Klaas Tindemans opent het gesprek met de vraag of de resultaten van de voorgestelde studies wel zo normatief geïnterpreteerd kunnen worden. Hij stelt zich vragen bij de vanzelfsprekendheid dat dit patroon van participatie of non-participatie meteen aanleiding is om in te grijpen met overheidsmiddelen. Hij wijst erop dat twijfelachtige open deuren ingetrapt worden: er moeten meer lager opgeleiden aan cultuur participeren. Er wordt ook impliciet een vrij ouderwets onderscheid tussen hoge en lage cultuur gehanteerd. In zijn eigen praktijk bij de Roovers stelt hij vast dat de vanzelfsprekendheid om voor het klassieke publiek te spelen niet verminderd is. Er is geen grote drijfveer om hier normatief mee om te gaan, ook omdat de kunstenaars behoren tot diezelfde sociologische groep. Maar als men zich kan inschakelen in allerlei diversiteitsprojecten om andere publieken aan te boren, dan zal men dat gretig doen. Maar de kerntaak, namelijk het maken van theaterproducties, zal men hierdoor niet laten beïnvloeden.

Reinhilde Weyns vindt de resultaten van de onderzoeken ontvankelijk en meent dat er nog veel werk aan de winkel is. Zij wijst op het feit dat medewerkers van grotere cultuurhuizen vaak snel enthousiast zijn: de zaal zit vol, men voelt zich in het centrum van het culturele leven ... Dit geldt misschien voor de theater- en dansvoorstellingen in het Brusselse - ook al is werken aan zalen vullen ook dan hard werken - maar voor het bredere culturele aanbod ligt dat niet zo voor de hand. Ten tweede wijst ze op het feit dat de onderzoeken vertrekken vanuit de evidentie om naar de markt te kijken, net zoals in andere sectoren van de maatschappij. Dit betekent ook dat de communicatiesector zal professionaliseren en meer en meer aan de slag zal gaan met de cijfers. Ten slotte stelt ze als strategie voor om de *Die hards* te fideliseren en daarnaast te werken rond de vraag: hoe kunnen we andere mensen die niet tot de kerngroep behoren toch overhalen? Dat is een taak voor de communicatiemedewerkers.

Anne Tissen (VGC – dienst gemeenschapscentra) vraagt of het publiek van de 22 gemeenschapscentra bevroegd werd en zo niet waarom niet. Michael Debusscher antwoordt dat dit publiek niet bevroegd werd. Dat was een keuze van de opdrachtgever omdat er langs Franstalige kant geen tegenhanger was voor de gemeenschapscentra.

Marc Maes (BOCO) wijst op het belang van kunsteducatie en de voortrekkersrol die het deeltijds kunstonderwijs (DKO) hierbij speelt. Hij stelt de vraag waarom de subsidieregelingen van de VGC niet uitgebreid kunnen worden naar het DKO. Daarnaast vindt hij het een opvallende conclusie van het onderzoek van Re-creatief Vlaanderen dat de thuisparticipatie veel groter is dan de cultuurparticipatie via het publieke leven. Kan de overheid hier initiatieven nemen om ook de moeilijker toegankelijke cultuur in de huiskamer te brengen via bijvoorbeeld marketingacties (vb. opera-DVD's) in kranten en tijdschriften? Tenslotte benadrukt hij het belang van het onderwijs. Alle leerlingen komen in de school terecht. Als er één instelling is die een basisvorming kan bieden is het de school. Kan het

kunstenplatform ook aanbevelingen doen over hoe de voorkennis van hoger opgeleiden ook via de scholen aan lager opgeleiden aangeboden kan worden?

John Lievens voelt zich als onderzoeker niet aangesproken om over te gaan tot beleidsaanbeveling. Hij wil zich niet uitspreken of het feit dat er toch een grote groep van de bevolking niet participeert al dan niet een probleem is. Toch meent hij dat het voorstel voor het verspreiden van gratis of goedkope cultuur-DVD's niet de beste oplossing is. Dat lager opgeleiden minder participeren aan bijvoorbeeld opera heeft heel wat meer redenen dan enkel omwille van financiële drempels. Hij wijst tenslotte op het belang van de scholen en de stimuleren rol van leerkrachten. Uit onderzoek blijkt dat het actief stimuleren door leerkrachten een heel grote invloed heeft op de cultuurparticipatie van kinderen en jongeren.

Uit deze reacties blijkt duidelijk een spanningsveld: enerzijds wordt gesteld dat er grenzen zijn aan de participatie, anderzijds meent men dat er extra inspanningen gedaan moeten worden om de zalen te vullen?

Reinhilde Weyns vindt dat het belangrijk is om een juiste analyse maken van de context van een cultuurhuis, rekening houdend met het 30-km gegeven. Elk huis heeft zo zijn eigen context en als medewerker ben je verplicht om dingen uit te denken, te bemiddelen om de verschillende profielen uit je publiek toch in contact te brengen met je aanbod. Communicatie kan ervoor zorgen dat er behoeftes gecreëerd worden, dingen verkocht worden, keuze beïnvloed worden. Er is dus toch een marge, ook voor de cultuurhuizen om het publiek te bereiken. Daarbij is het verwijzen naar en het werken met DVD's, tijdschriften, internet enz... zeker voor jongeren een belangrijke toegang en informatiebron.

Myriam Stoffen (Zinneke parade) meent dat communicatie en toeleidingskanalen zeker belangrijk zijn, maar dat er ook vragen gesteld moeten worden over het aanbod. Is de mate van participatie of non-participatie een uitdrukking van sociale uitsluiting of eerder van een smaakverschil? En denken de cultuurhuizen en -instellingen na over de mate waarin zij de dominante cultuur reproduceren en dus helemaal geen experimenten ondernemen om andere culturele uitingen in hun huizen toe te laten? Initiatieven zoals 'Stoemp' van de KVS tonen aan dat je binnen de kortste keren wel een publiek uit Molenbeek in je zaal krijgt als je ruimte laat voor andere culturen.

Michael Debusscher zegt dat hij heel de discussie niet goed begrijpt: als de huizen hun programmatie aanpassen zullen er wel laaggeschoolden in de zalen zitten. Met het aanbod van Studio 100 of K3 worden in Antwerpen wel heel wat laaggeschoolden bereikt. Vanuit de culturele sector wordt er echter gewezen op de vrijheid van de artistieke agenda, maar hierdoor worden een aantal belemmeringen gecreëerd waardoor laaggeschoolden niet participeren. We merken bovendien dat als iets veel media-aandacht krijgt (vb: het nieuws, de Rode Loper) laaggeschoolden wel bereikt worden. Daarnaast vindt hij dat het onderwijs een cruciale rol moet spelen bij het aanleren van de taal van toneel en dans, wat een werking op lange termijn is die veel tijd en geld zal vergen. Wil men op korte termijn een meer divers publiek bereiken, dan zal men de programmatie moeten aanpassen. Hij stelt zich echter vragen bij heel het debat. Voor de voorstellingen die hij naar aanleiding van zijn onderzoek bezocht heeft was er geen probleem met het publiek: de zalen zaten goed vol. Heel de vraag of en hoe het publiek in de zalen moet veranderen is eerder een politiek debat.

Han De Meulemeester vermeldt terloops dat het verschil tussen hoger opgeleiden en lager opgeleiden geldt voor hun kans om deel te nemen aan een culturele activiteit, maar ook voor sport, reizen, op restaurant gaan, actief deelnemen aan het verenigingsleven en wandelen in een bos. Dit wijst op het feit dat naast financiële drempels er ook andere belemmeringen meespelen. Lager opgeleiden geven ook vaker aan dat ze liever thuis blijven.

John Lievens gaat dieper in op de vraag of het hier om uitsluitingsmechanismen gaat of moet dit genuanceerd worden? Hij meent dat beide aanwezig zijn. Er is een groep individuele toeschouwers die soms deelnemen en die je als cultuurhuis kan overtuigen om meer deel te nemen, maar daarnaast is er 1/3 van de Vlaamse bevolking die liever niet uit huis komt. Heeft een cultuurhuis hier vat op? Heeft het beleid hier vat op om initiatieven naar die mensen toe te ontwikkelen? Behalve misschien via het kanaal dat rechtstreeks bij de mensen in huis komt, namelijk televisie.

Moeten er meer initiatieven komen zoals 'Stoemp' van de KVS waarnaar daarjuist werd verwezen?

Klaas Tindemans meent dat dit meer moet gebeuren. Bij de opstart van het nieuwe theaterhuis van Bronks wordt nu al voor een stuk met de gewone communicatiemiddelen, maar ook met artistieke middelen, gekeken naar de buurt die zeer divers is. Een theaterhuis kan hier op twee manieren op reageren: zorgen dat je goede burens bent én zorgen dat de buurt bij de werking betrokken wordt. Als je zo'n relatie opbouwt achterhaal je verborgen verhalen en kom je veel verhalen tegen van sociale uitsluiting. Vraag is hoe je daar als huis, als theatermaker op reageert: doe je er iets mee of niet. Het is dan aan elk huis zelf om te bepalen hoe ze daar inhoudelijk op reageren. Belangrijk daarbij is een diversiteit in benadering.

Iris Maes (Botanique) stelt de vraag over de verhouding tussen het culturele aanbod en de media. Wordt bij de media niet teveel in alles hokjes gezet? Zodra het over cultuur gaat op TV1 is er sprake van K3 en Studio 100 terwijl dit toch meer gediversifieerd kan worden: kunnen theater en dans daar niet naast gezet worden?

Reinhilde Weyns antwoordt dat dit net ook binnen de openbare omroep het thema van een debat is. Cultuur vormt er één van de 4 pijlers. De omroep heeft daar de afgelopen 10 jaar niet echt een prioriteit van gemaakt, maar het is de bedoeling dat dat verandert met het 'sporenbeleid' waarbij cultuur beschouwd wordt als iets evident dat naast andere sectoren uit het maatschappij een plaats krijgt.

Daarbij richt Spoor 1 zich op de vermenging van cultuur in hybride programma's die niet onmiddellijk met cultuur geassocieerd worden op bv. Studio Brussel, Radio Donna of in bijvoorbeeld de verhaallijn van een soap als 'Thuis'. Spoor 2 beoogt het algemene aanbod, de generalistische netten. Daar zoekt men nu formules die toch iets verdiepend werken en die toch mensen aanspreken. Daarbij mag de positie van de openbare omroep qua kijkcijfers niet bedreigd worden. Een voorbeeld hiervan is het programma 'Alles uit de kast' dat een grote invloed heeft op de lezende Vlamingen. Spoor 3 tenslotte heeft verdieping en verrijking tot doel. Het is voor mensen die al veel interesse hebben in cultuur. Radio Klara beoogt dit al, maar het is de bedoeling om deze doelgroep ook via tv een aanbod hiervoor te geven bv: een opera op TV. Maar hoe dit juist uitgewerkt zal worden hangt nog af van de directie. Het feit dat er een cel geïnstalleerd werd die specifiek tot doel heeft om de communicatie en het contact te bevorderen tussen de openbare omroep en de culturele sector is al een signaal op zich.

Mars Moriau (VGC – directie cultuur) stelt dat de samenleving gedualiseerd wordt zowel wat de sociale context, opleidingsniveau enz... betreft. Is er in de cultuurbeleving, en dan zeker in de participatie, ook een dualisering te merken? Kunnen we spreken van participatiearm en participatierijk en zo ja: neemt de afstand tussen participatiearm en -rijk toe en wordt die meer zichtbaar?

John Lievens antwoordt dat de dualisering van onze maatschappij een feit is. Het is een complex maatschappelijk gegeven dat ook o.a. voor de openbare omroep verstrekkende implicaties heeft. Maar we mogen daarbij niet vergeten dat een belangrijk deel van de bevolking naar VTM, VT4 en Q-Music kijkt of luistert. Er is dus niet enkel de openbare omroep en hoe men kan doordringen tot die andere mediakanalen is nog de vraag.

Neemt de dualisering in de cultuurbeleving toe? Dat hangt af van de vervolgonderzoeken. Momenteel zijn er nog te weinig gegevens om trends en evoluties hieruit af te leiden. Uit onderzoek van het Nederlandse planbureau blijkt echter dat de cultuurparticipatie van de Nederlandse bevolking op lange termijn onveranderd is terwijl het gemiddelde opleidingsniveau wel stijgt.

Klaas Tindemans meent dat dit aangeeft hoe voorzichtig er politiek moet omgegaan worden met dit probleem en met het normatief omgaan met deze participatiekloof...

Bart Claes (Maria Boodschaplyceum) vraagt of in de studie van Re-creatief Vlaanderen het onderwijs ook als invalshoek gebruikt werd. Hij stelt vast dat de interesse vanuit cultuur voor het onderwijs de laatste jaren sterk is toegenomen. Het onderwijs wordt echter al te vaak utilitair gebruikt: in dienst van het bedrijfsleven, de culturele sector enz... Daarnaast vindt hij het merkwaardig dat er enerzijds zo'n nadruk wordt gelegd op cultuurparticipatie en op de stimulerende rol van leerkrachten, maar dat we anderzijds moeten vaststellen dat leraars altijd minder ruimte

krijgen: ze krijgen hun lesprogramma niet meer af, moeten tal van andere bijkomende taken vervullen enz...

Tenslotte vraagt hij zich af of een theater ook niet de vraag moet stellen over interesse: moet er qua aanbod niet meer diversiteit zijn? Wordt het vernieuwende werk niet teveel in de *picture* gezet? We zien enkel nog herwerkingen van klassieke stukken. Het wat klassiekere werk zou wat meer aan bod mogen komen, wat mogelijk ook meer publiek zou aantrekken. Er moet misschien gestreefd worden naar een grotere diversiteit op Brussels vlak of binnen een bepaald huis.... Als we kijken naar de Franstaligen dan hebben zij daar toch een andere traditie in.

Michael Debusscher meldt dat zijn studie wijst op de stimulerende rol van leraren, maar dat hij hierover verder geen gegevens heeft. Wat hem wel opviel tijdens het afnemen van de enquêtes in de cultuurhuizen was dat er heel wat jongeren verwelkomd werden, maar hoofdzakelijk in school- of groepsverband. Een kleine minderheid was er met de ouders. Hij wijst erop dat de vrijetijdsparticipatie van kinderen in sterke mate bepaald wordt door de ouders. Hun stimulerende rol is zeker zo belangrijk als de rol van het onderwijs.

John Lievens zegt terloops dat uit zijn onderzoek blijkt dat circa 75% van de respondenten vindt dat er op school aandacht moet zijn voor het stimuleren van creatieve vaardigheden zoals het leren bespelen van een muziekinstrument, het leren tekenen enz.... . Enkel 14 tot 17-jarigen vinden dit helemaal niet belangrijk.

Klaas Tindemans meent dat het net een groot voordeel is voor Vlaanderen dat er geen canon is. Noch qua dramaturgische benadering, als qua acteerstijl. Alles wat we doen zijn herwerkingen. Dat is sowieso altijd zo: er is nooit een onbeschreven blad. Bovendien kunnen we ons de vraag stellen waar we in de Nederlanden op zoek moeten gaan naar zo'n repertoire? Net de vanzelfsprekendheid die we in Vlaanderen en Nederland hebben met een 'non-traditie' wordt ons benijd. De schok die door Frankrijk ging tijdens de tournees door Stan.... dat was een onwaarschijnlijk succes. Naar participatie toe maakt het weinig uit...

John Lievens meldt dat in het onderzoek van Re-Creatief Vlaanderen gepeild werd naar de genrevoorkeuren voor podiumkunsten/theater. 'Klassieke Vlaamse werken' zoals bijvoorbeeld 'Het gezin van Pamel' wordt door meer dan de helft van de respondenten aangegeven als iets wat men graag wil zien. Vanaf dat het woord 'hedendaags' of 'niet-Nederlandstalig' vermeld wordt, blijkt minder dan 20% van respondenten daar enige interesse voor hebben.

Maria-Ange Gillis (TV-Brussel / Ensemble Leporello) merkt op dat de kunstensector wat meer openheid zou moeten vertonen. De media moet meer aandacht besteden aan kunst en cultuur, maar ook omgekeerd.... Kunstenaars hebben het er vaak moeilijk mee als je hen geen diepte-interview voorstelt. Ze hebben liever een gespecialiseerd diepte-interview op bijvoorbeeld Klara dan een *trigger* op TV-Brussel om publiek te trekken en/of een ander publiek te bereiken. Als enkel de 2 uitersten blijven bestaan nl. de Rode Loper en diepte-interviews op Radio Klara, dan kunnen de mensen niet nieuwsgierig gemaakt worden en heeft de media weinig effect. Artiesten moeten zich daar meer voor open stellen.... **Martine De Clerck (vzw kunstberg)** voegt daar aan toe dat elke sector zijn vakjargon heeft en dat de manier waarop de kunstensector de informatie overbrengt aan het publiek gerust wat meer laagdrempelig mag zijn. Dat doet niets af aan wat er te zien is.

Laurence Rassel (Constant vzw) vraagt tenslotte of er in het onderzoek van Re-Creatief Vlaanderen ook gepeild werd naar on-line participatie.

John Lievens antwoordt dat er een vraag was over virtuele cultuurparticipatie, maar dat het onderzoek gevoerd werd in de periode 2003/2004 en dat slecht een zeer beperkt percentage van mensen aangaven dat ze virtueel ook participeerde en daarbij ging het dan enkel over het downloaden van muziek. Het opzoeken van informatie via het internet werd slechts door een zeer beperkt aantal mensen aangegeven en dan voornamelijk hoger opgeleiden.